

Zaginiony(?) – odnaleziony.

***Missale Wratislaviense*, APDom. Kr, rkps R XV 45 i „raciborskie” rękopisy w zbiorach Archiwum Polskiej Prowincji OO. Dominikanów w Krakowie.**

W wydanym w 1942 r. opracowaniu *Die Schlesische Buchmalerei des Mittelalters* niemiecki historyk Ernst Kloss opublikował trzy rękopisy przechowywane w bibliotece kościoła parafialnego pw. Wniebowzięcia Panny Marii w Raciborzu.¹ Były to datowany na ok. 1500 r. poddominikański *Graduał* (sygn. E 3), dwutomowy *Psalterz* (sygn. 560) z ok. 1400 r. oraz pergaminowy *Mszał* (sygn. 540) z 2. połowy XV w. Badacz wymienił jedynie trzy, jego zdaniem, najcenniejsze, iluminowane rękopisy. Wiadomo jednak, że przed II wojną światową zbiory biblioteki parafialnej były znacznie bogatsze.² Dziewiętnastowieczne księgi inwentarzowe sporządzone przez ks. Jerzego Schaeffera, proboszcza parafii w latach 1867-1909, na podstawie których po wojnie opracowano rejestr strat, obejmowały blisko dwa tysiące pozycji.³ W 1945 r. raciborski kościół, podobnie jak całe miasto, został w dużej części zniszczony.⁴ Bogate zbiory dzieł sztuki zgromadzone w świątyni oraz w bibliotece i archiwum spłonęły się w pożarze lub uległy rozproszeniu. Rękopisy opisane przez Klossa zostały uznane za zaginione. Na ślad *Graduału* trafiono w 2004 r. Dwie spośród dziewiętnastu iluminowanych kart księgi wystawiono na sprzedaż w londyńskim domu aukcyjnym Sotheby's. Licytacja w ramach zaplanowanej na 7 grudnia 2004 r. aukcji „Western manuscripts & miniatures” została jednak wstrzymana w skutek interwencji polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych.⁵ Obecnie ponownie znajdują się one w posiadaniu parafii pw. Wniebowzięcia Panny Marii (zdz.1). O losie dwóch pozostałych ksiąg, *Mszału* i *Psalterza*, nic pewnego nie było wiadomo. Raciborski badacz Grzegorz Wawoczny wysunął przypuszczenie, że „dzieła (...) zaginęły lub też zostały wywiezione do klasztoru dominikanów w Krakowie”.⁶ Dziś z całą pewnością można powiedzieć, że opisany przez Klossa *Mszał* znajduje się obecnie w zbiorach Archiwum Polskiej Prowincji OO. Dominikanów w Krakowie, gdzie jest przechowywany pod sygnaturą APDom. Kr, rkps R XV 45.

¹E. Kloss, *Die Schlesische Buchmalerei des Mittelalters*, Berlin 1942, s. 233-234.

²G. Wawoczny, *Skarby kościoła farnego*, [w:]: *Dzieje parafii Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Raciborzu*, red. *Idem*, Racibórz 2005, s. 280.

³*Wykaz książek brakujących w Archiwum Kościoła NMP w Raciborzu*, Archiwum Parafii Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Raciborzu, mps b. sygn., b.r. Por. G. Wawoczny, *Skarby kościoła...*, *op. cit.*, s. 281.

⁴Zniszczenia tkanki miejskiej Raciborza w czasie II wojny światowej szacuje się na 60-80%. Zob. M. Kutzner, *Racibórz*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1965, s. 36.

⁵Zob. G. Wawoczny, *Sensacyjne odkrycie*, „Nowiny Raciborskie”, 2004: 48, s. 1-2; *Idem*, *Graduał wrócił*, „Nowiny Raciborskie”, 2005: 25, s. 1-2 oraz *Idem*, *Sensacja w Londynie, czyli graduał z Raciborza*, „Ziemia Raciborska”, 2004: 7, s. 10-11.

⁶G. Wawoczny, *Skarby kościoła...*, *op. cit.*, s. 278.

Missale nr 540 i Missale Wratislaviense, APDom. Kr, rkps R XV 45.

Ernst Kloss opisał mszał nr 540 jako mierzący 400 x 305 mm pergaminowy rękopis pozabawiony oprawy. Badacz wyliczył zdobiące jego karty inicjały figuralne (*Bildinitialen*) oraz podał ich dokładne wymiary. Dekoracja malarska rękopisu nr 540 składała się z dziewięciu, sporych rozmiarów miniatur. Cykl otwierało przedstawienie klęczącego papieża w inicjale *A(d te levavi)*(zdj.2), Wizerunek Marii adorującej Dzieciątko zdobił formularz mszalny na święto Bożego Narodzenia(zdj.3), scena Wjazdu do Jerozolimy – tekst na Niedzielę Palmową(zdj.4). W inicjale *R(esurrexi)* wpisane było przedstawienie Chrystusa Zmartwychwstałego(zdj.5). Ponadto w rękopisie znajdowały się inicjały ze scenami Wniebowstąpienia(zdj.6) oraz Zesłania Ducha Świętego(zdj.7). Inicjał *T(e igitur)* zawierał przedstawienie Chrystusa Bolesnego w sarkofagu(zdj.8). Formularz na Święto Trójcy Przenajświętszej opatrzone ilustracją ukazującą *Tron Łaski*(zdj.9). Cykl miniatur zamykało przedstawienie kościoła w dniu święta konsekracji w inicjale *T(erribilis)*(zdj.10).

Poziom artystyczny dekoracji malarskiej księgi ocenił Kloss jako przeciętny.⁷ Zwrócił on jednak uwagę na wykonane znacznie lepiej floratury, na podstawie których autorstwo miniatur przypisał jednemu z naśladowców Jana z Żytawy,⁸ a sam mszał datował na 2. połowę XV w. Mimo lapidarności opisu niemieckiego badacza, dostarcza on wielu cennych informacji pozwalających na zidentyfikowanie księgi ze skarbca raciborskiej kolegiaty z rękopisem przechowywanym w krakowskim archiwum.

Missale Wratislaviense, rkps R XV 45, jak zanotowano w *Katalogu rękopisów średniowiecznych Archiwum OO. Dominikanów w Krakowie*, pochodzi „z kolegiaty raciborskiej, od 1946 r. [znajduje się] w klasztorze OO. Dominikanów w Krakowie”.⁹ Mszał ten posiada takie same wymiary jak księga opublikowana przed wojną. Obecnie oprawiony jest we współczesną, kartonową oprawę, która wymaga jednak konserwacji (brak grzbietu). Księga składa się z 239 kart pergaminowych ułożonych w 25 składek (kwinteriony). Wyklejki oraz dodane z przodu i tyłu

⁷„Die Malereien, die nur in der Randzier einige Qualität aufweisen, lassen sich etwa als Arbeiten eines Nachfolgers Johanns von Zittau ansprechen. Schlesisch. 2. Hälfte 15 Jh.” Zob. E. Kloss, *op. cit.*, s. 234.

⁸Jan z Żytawy to malarz iluminator, według różnych opinii, pochodzący z górnołużyckiego miasta Zittau lub morawskich Svitav; czynny na Śląsku w 1.

wierci XV w. Datowane rękopisy, które miał iluminować

, pochodzą z lat 1420-1421. Obecnie przypisuje się mu dekorację piętnastu ksiąg, m.in. *Księgi miejskiej Głubczyc* (Opole AP, Akta m. Głubczyc, sygn 208), rękopisu *Vitae Patrum* z klasztoru cystersów w Henrykowie (BUWr, rkps IV F 179) i *Mszału* z kolegiaty w Głogowie (BUWr, rkps IF 342). Zob. J. Gromadzki, *Johannes de Zittavia*, [w:]: *Śląsk perła w koronie czeskiej: trzy okresy świetności w relacjach artystycznych Śląska i Czech*, red. A. Niedzielenko, V. Vlnas, Praha-Legnica 2006, s. 490.

⁹*Katalog rękopisów średniowiecznych Archiwum OO. Dominikanów w Krakowie*, APDom. Kr., mps b. sygn., b.r., s. 17.

karty ochronne są papierowe. Brakuje kalendarza liturgicznego oraz końca rękopisu. Tekst spisano minuskułową teksturą gotycką, w dwóch kolumnach po 27 wierszy na stronie. Księgę zdobi trzynaście inicjałów malarskich, spośród których dziewięć zawiera sceny figuralne odpowiadające pod względem ikonografii oraz wymiarów cyklowi miniatur z *Mszału* nr 540. Pozostałe cztery to inicjały ornamentalne, które niemiecki badacz pominął. Dwa z nich zdobią formularze mszy na Boże Narodzenie (*missa in nocte* – k. 12r oraz *missa in aurora* – k. 13v), trzeci pojawia się w kontekście święta Objawienia Pańskiego, ostatni towarzyszy tekstowi na czwartą niedzielę Wielkiego Postu (*Laetare*). Na dolnym marginesie karty 177 widoczny jest również ślad po wycięciu jednej miniatury – zapewne przedstawienia *Veraiconu* tradycyjnie wchodzącego w skład programu dekoracji malarskiej kart Kanonu. Wszystkie z ilustracji omawianego kodeksu, poza przedstawieniem *Chrystusa Umęczonego*, towarzyszą najważniejszym świętom roku liturgicznego wchodzącym w skład cyklu *proprium de tempore*. Choć w większości mszałów rękopiśmiennych część o świętych była z reguły skromniej dekorowana, w przypadku rękopisu R XV 45 nie można jednak wykluczyć, że część zawierająca *proprium de sanctis* była iluminowana. Księga w obecnym stanie zachowania jest znacząco uszkodzona – *sanctorale* kończy się na świętych wspominanych w lutym, brakuje zatem dużej ilości końcowych kart rękopisu.

Problematyka artystyczna

Zdobiące kodeks inicjały figuralne, nieco większe od ornamentalnych, ujęte są profilowanymi, kwadratowymi ramkami. Pola wewnętrzne wypełnia dekoracja ze szrafowanego złota płatkowego. Jednobarwne korpusy liter inicjałowych dekoruje płasko malowane listowie akantu. Nieskomplikowane, jedno-, dwupostaciowe kompozycje umieszczone są najczęściej na tle ujętych w skrócie perspektywnym konstrukcji architektonicznych. Przedstawione osoby charakteryzują się ciężkimi, krępyimi sylwetkami, dalekimi od poprawności anatomicznej, oraz nienaturalnie dużymi głowami. Ostro łamane fałdy szat widoczne na miniaturach kodeksu uległy znacznemu uproszczeniu i schematyzacji. Towarzyszące miniaturom akantowe floratury, na które uwagę zwrócił Ernst Kloss, wypełniają dość szczelnie marginesy kart oraz interkolumnia tekstu. Przybierają one formę „suchego” akantu o ostrych, postrzępionych formach. Dominującą rolę odgrywa tu niemal bezlistna łodyga zawijana w okręgi oraz motyw pionowej laski, nierzadko oderwanej od litery inicjałowej. Dekoracja wzbożona została także o rozbudowane

motywy kwiatowe, filigran, złote krople, fantastyczne maski oraz realistyczne przedstawienia oddanych z drobiazgową szczegółowością ptaków (k. 1r, 15r oraz 126v). Floratura w tej formie, zdaniem Barbary Miodońskiej, wywodzi się z Pragi z kręgu iluminatorów Biblii Konrada z Vechty(zdj.11),¹⁰ a na Śląsku pojawiła się dzięki twórczości Jana z Żytawy w trzecim dziesięcioleciu XV w.(zdj.12).¹¹ Także zdecydowana tendencja linearna oraz stonowana, przygaszona kolorystyka miniatur rękopisu R XV 45 oparta na zestawieniach granatu, oliwkowej zieleni i chłodnej, „matowej” czerwieni przywodzi na myśl dzieła tego artysty. Wszystkie te cechy stawiają miniatury omawianego *Mszału* w kręgu sztuki śląskiej z połowy XV w. Również ikonografia iluminacji rękopisu R XV 45 jest typowa dla ksiąg śląskich i wpisuje się w to, co Jan Gromadzki nazwał „śląskim kanonem ikonograficznym ksiąg liturgicznych”. Zdaniem badacza, od lat 60-tych XIV w. w tym regionie kształtował się specyficzny sposób dekoracji ksiąg liturgii mszalnej, oparty na powtarzalnym schemacie doboru scen towarzyszących poszczególnym świętom roku liturgicznego przy jednoczesnej redukcji tematów i sprowadzeniu ich do roli skrótu ikonograficznego. Spopularyzował się on pod koniec XIV stulecia i był powtarzany z „monotonną konsekwencją” aż do końca wieku XV.¹²

Księgi nr 540 oraz R XV 45 łączy zatem nie tylko proveniencja, identyczny rozmiar oraz program dekoracji malarskiej, typowy przecież dla większości śląskich mszałów. Zestawienie miniatur obu rękopisów wraz z ich szczegółowymi wymiarami wyraźnie pokazuje, że o przypadku nie może być mowy. Co więcej, zasygnalizowana przez Ernsta Klossa problematyka artystyczna miniatur oraz datowanie księgi również wydają się zgadza

. Rękopis R XV 45 uznać trzeba zatem za tożsamy z zaginionym mszałem nr 540 opisanym przez Ernsta Klossa. Więcej światła na pochodzenie księgi oraz sposób, w jaki trafiła ona do klasztoru OO. Dominikanów w Krakowie, rzucić pozwoli prześledzenie skomplikowanych dziejów zbiorów biblioteki kościoła pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Raciborzu.

Z Raciborza do Krakowa. Dzieje rękopisu R XV 45 i zbiory biblioteki kościoła pw. Wniebowzięcia Panny Marii w Raciborzu.

¹⁰Tzw. *Antwerpska Biblia Konrada z Vechty* to rękopis wykonany w latach 1402-1403 dla arcybiskupa Pragi Konrada z Vechty; zob. M. Studni

ková, *Mistr Antverpské bible. Bible mincmistra Konráda z Vechty (Liber bible domini Conradi Magistri Monete)*, [w:]: *Karel IV. Císař z Boží milosti. Kultura a umění za vlády Lucemburků 1310-1437*, ed. J. Fajt, Praha 2006, s. 533-534.

¹¹B. Miodońska, *Śląskie malarstwo książkowe*, [w:]: *Malarstwo gotyckie w Polsce*, vol. 1: *Synteza*, red. A. S. Labuda, K. Secomska, Warszawa 2004, s. 395.

¹²J. Gromadzki, *Malarstwo miniaturowe na Śląsku w okresie 1380-1550*, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej”, 2000-2001: L-LI, s. 46-47.

Rękopis do krakowskiego klasztoru OO. Dominikanów trafił bezpośrednio po II wojnie światowej. Poza tym, o jego losach nic więcej nie wiadomo. W latach 1946-1957 do archiwum przy kościele Świętej Trójcy przewożono wiele materiałów pochodzących z likwidowanych po wojnie klasztorów dominikańskich czy innych, zniszczonych kościołów. Po 1946 r. archiwum wzbogaciło się m.in. o część biblioteki lwowskiej placówki dominikanów¹³, „szczątki archiwum jarosławskiego”, a także o interesujące nas archiwalia z dawnego skarbcza kolegiaty raciborskiej.¹⁴

Świątynia miejska w Raciborzu, według XVI-wiecznej tradycji, została wzniesiona w 1205 r.¹⁵ Pewne jest, że budowla w tym miejscu istniała w 1286 r., kiedy to kościół parafialny oraz jego proboszcz byli wzmiankowani w źródłach pisanych.¹⁶ Kościół murowany wzniesiono po pożarze miasta w roku 1300. Od 1416 r. do 1810 r. funkcjonowało przy nim kolegium kanoników.¹⁷ Od początku posiadało ono swoją bibliotekę, której zbiory już w 1478 r. liczyły pięćdziesiąt woluminów.¹⁸ Na mocy wydanego 31 października 1810 r. edyktu sekularyzacyjnego Fryderyka Wilhelma III dokonano kasaty śląskich klasztorów i kolegiat. Zarządzenie to objęło także kolegium kanonickie przy kościele Panny Marii oraz raciborską placówkę OO. Dominikanów.¹⁹ Część zbiorów klasztornej biblioteki i archiwum w ramach tzw. akcji Büschinga trafiła do Wrocławia, pozostałe do biblioteki królewskiego gimnazjum ewangelickiego w Raciborzu oraz do kościoła pw. Wniebowzięcia Najświętszej Panny Marii. Biblioteka świątyni

¹³Materiały te, dzięki pomocy o. Jozafata Dawiskiby, ze Lwowa wywieźli oo. Marian Łanocha, Robert Sapek - Świętochowski, Sylwester Paluch i późniejszy archiwista – o. Paweł Kielar. Zob. R. Sapek-Świętochowski OP, *Rys historyczny Archiwum OO. Dominikanów w Krakowie* [w:] *Protokół czynności Archiwum Prowincji Polskiej OO. Dominikanów w Krakowie za Prowincjalstwa Przew. O. Dra Bernarda Przybylskiego*, t. I: 1947-19..., APDom. Kr, rkps Pp 54, b. r., nlb.

¹⁴*Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. IV: *Miasto Kraków*, cz. III: *Kościół i klasztor Śródmieścia*, 2, vol. 1: *Tekst*, Warszawa 1978, s. 191.

¹⁵Datowanie fundacji pierwotnego kościoła pw. Panny Marii w Raciborzu ma swoje źródło w inskrypcji: ERB. 1205, która według przekazów z XVIII w. zdobyła obramienie jednego z okien dzisiejszego prezbiterium (obecnie zamurowanego). Zob. P. Newerla, G. Wawoczny, *Historia kościoła i parafii Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny do 1945 r.*, [w:] *Dzieje parafii Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Raciborzu*, red. G. Wawoczny, Racibórz 2005, s. 26.

¹⁶Zob. P. Newerla, G. Wawoczny, *op. cit.*, s. 32 oraz S. Stulin, A. Włodarek, *Kościół par. p.w. Panny Marii (Obecnie p.w. Wniebowzięcia Panny Marii)*, [w:] *Architektura gotycka w Polsce*, red. T. Mroczko, M. Arsyński, vol. 2: *Katalog zabytków*, red. A. Włodarek, Warszawa 1995, s. 197.

¹⁷Kolegium kanoników funkcjonowało początkowo przy kaplicy zamkowej pw. św. Tomasza z Canterbury, którą do godności kolegiackiej podniósł w 1287 r. biskup wrocławski Tomasz II jako wotum za pojednanie z księciem Henrykiem IV Probussem. W 1416 r. staraniem księcia raciborskiego Jana II Żelaznego przeniesiono je do kościoła parafialnego. Istniało do 1810 r., kiedy na mocy edyktu Fryderyka Wilhelma III klasztor oraz inne dobra kościelne uległy sekularyzacji; zob. P. Newerla, G. Wawoczny, *op. cit.*, s. 31-61.

¹⁸G. Wawoczny, *Skarby kościoła...*, *op. cit.*, s. 280.

¹⁹Dominikanie mogli przybyć do miasta już ok. 1238-1239 r., jednak początki konwentu dominikańskiego w Raciborzu datuje się na okres przed 1258 r. Związane są one z księciem Mieszkiem Otyłym, który w swoim testamencie przeznaczył dwanaście grzywien srebra na wzniesienie klasztoru i kościoła. Konwent, podobnie jak kolegiata, funkcjonował do 1810 r. W latach 1823-1829 budynki klasztorne wyburzono. Zob. G. Wawoczny, *Dominikanie raciborscy*, [w:] *Dzieje parafii Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Raciborzu*, red. *Idem*, Racibórz 2005, s. 226-233.

parafialnej przed II wojną światową posiadała zatem pokaźny zbiór rękopisów, starodruków i inkunabułów, które odziedziczyła przede wszystkim ze zbiorów kolegiackich, ale także klasztornych – z klasztoru dominikanów w Raciborzu oraz cystersów z pobliskich Rud Wielkich.²⁰ Niestety, w wyniku działań zbrojnych, które rozgrywały się na ziemi raciborskiej w ostatnich latach wojny, ta bogata kolekcja uległa rozproszeniu. W pierwszych miesiącach 1945 r. z miasta w pośpiechu wycofywały się wojska niemieckie. 31 marca do miasta wkroczyła Armia Czerwona. W tym czasie odnotowano największe zniszczenia – spalono m.in. poddominikański kościół pw. św. Jakuba, a także kościół farny wraz ze znajdującym się w jego wnętrzu wyposażeniem.²¹ Zaginęła ogromna ilość zabytków ruchomych, m.in. cenne przykłady średniowiecznego i nowożytnego złotnictwa, jak kustodia z 1495 r. z przedstawieniem Chrystusa ukazującego rany. Jerzy Schulz, ówczesny proboszcz parafii,²² wspominał o skrzyniach wypełnionych przedmiotami pochodzącymi z kościoła, które 1 kwietnia 1945 r. pakowano na sowieckie samochody ciężarowe.²³ Po zajęciu miasta przez Rosjan władzę sprawowały w nim radzieckie komendantury wojenne. W maju i na początku czerwca 1945 r. stopniowo przekazywały ją polskiej administracji. W tym samym czasie roszczenia do przejętych przez Polskę ziemi raciborskiej, głubczyckiej i kłodzkiej wysunęła Czechosłowacja, co stało się początkiem konfliktu trwającego do 1947 r.²⁴ Większa część księgozbioru biblioteki parafialnej, która ocalała z pożaru świątyni zaginęła, lub też została uznana za zaginioną, m. in. także trzy księgi opisane przez Ernsta Klossa. W archiwum parafialnym zachował się rejestr strat, w którym porównano powojenny stan zbiorów ze stanem odnotowanym we wspomnianych inwentarzach ks. Schaeffera. Z jego lektury wynika, że utracono blisko 85% najcenniejszej kolekcji rękopisów, starodruków i inkunabułów.²⁵

Dziś wiemy jednak, że nie wszystkie rękopisy z kościoła pw. Wniebowzięcia Panny Marii zostały bezpowrotnie utracone. Część ocalałych zbiorów z raciborskiej kolegiaty wywieźli dominikanie, którzy bezpośrednio po wojnie zarządzali parafią.²⁶ Funkcję proboszcza od 15 kwietnia 1946 do 9 grudnia 1947 r. pełnił o. Mateusz Schutter OP. OO. Dominikanie od 1945 r.

²⁰G. Wawoczny, *Skarby kościoła...*, *op. cit.*, s. 280.

²¹G. Wawoczny, *Skarby kościoła...*, *op. cit.*, s. 270.

²²Funkcję sprawował w latach 1924-1946.

²³P. Newerla, G. Wawoczny, *op. cit.*, s. 82.

²⁴Zob. P. Pałys, *Kłodzko, Racibórz i Głubczyce w stosunkach polsko-czechosłowackich w latach 1945-1947*, Opole 1997.

²⁵Dokument ten wymienia 1140 tytułów dzieł wraz z ich przedwojennymi sygnaturami oraz rokiem i niekiedy miejscem wydania. Numery od 1 do 515 obejmują zaginione dzieła zapisane w pierwszej z przedwojennych ksiąg inwentarzowych. Są to głównie XIX-wieczne wydania książek z dziedziny teologii, historii Kościoła czy katechetyki. Pozycje od 516 do końca spisu opracowano na podstawie inwentarza drugiego. Skatalogowano w nich dzieła starsze, XVI- i XVII-wieczne starodruki, ale także inkunabuły oraz kilka rękopisów, które stanowiły najcenniejszą część kolekcji zgromadzonej w świątyni. Z bilansu strat dołączonego do rejestru wynika, że spośród 734 tytułów figurujących w księdze nr 2 zaginęło 621 dzieł, co stanowi niemal 85 % tego zbioru.

²⁶G. Wawoczny, *Skarby kościoła...*, *op. cit.*, s. 280.

starali się o utworzenie na nowo skasowanego w 1810 r. klasztoru w Raciborzu i objęcie zniszczonego kościoła pw. św. Jakuba. O. Schutter został oddelegowany do miasta *ad fabricam ecclesiae*²⁷ w lipcu 1945 r. Z korespondencji z lat 1945-1947 prowadzonej pomiędzy ówczesnym prowincjałem dominikanów o. Maurycym Majką, o. Schutterem a Administratorem Apostolskim Śląska Opolskiego ks. Bolesławem Kominkiem wynika, że na miejscu spotkał się on z nieprzychylnym nastawieniem lokalnego kleru i władz, a w szczególności proboszcza kościoła pw. Wniebowzięcia Panny Marii – ks. Jerzego Schultza, który odradzał dominikanom osiedlenie się w Raciborzu, argumentując swoją opinię wyludnieniem miasta i niekorzystną sytuacją ekonomiczną.²⁸ Wysiedlenie ks. Schultza do Niemiec w 1946 r. oraz niechęć jego następcy na stanowisku proboszcza, ks. Alojzego Spyrki, do sprawowanej funkcji przyczyniły się do powierzenia parafii miejskiej dominikanom.²⁹ O. Schutter, mianowany przez ks. Kominka „substytutem”,³⁰ kierował parafią do końca 1947 r. Równocześnie prowadził odbudowę poddominikańskiego kościoła pw. św. Jakuba, na którą uzyskał subwencję z Ministerstwa Kultury i Sztuki.³¹ Świątynia została ponownie poświęcona 26 października 1947 r. Po wypełnieniu powierzonej mu misji o. Schutter został odwołany ze swojej funkcji i przeniesiony do Poznania, a raciborską placówkę klasztoru zlikwidowano.³² Pobyt o. Schuttera w Raciborzu zbiegł się w czasie z ogólnopolską akcją gromadzenia w klasztorze dominikanów w Krakowie dokumentów rękopiśmiennych z całej Prowincji polskiej tego zakonu. Z polecenia ówczesnego prowincjała o. Bernarda Przybylskiego,³³ planowano utworzyć tam „Bibliotekę centralną”. Gromadzenia zbiorów podjął się o. Robert Sapek-Świętochowski, pełniący od 17 grudnia 1946 r. funkcję archiwisty i bibliotekarza krakowskiego klasztoru.³⁴ Jesienią 1947 r. trafił on do Raciborza na zaproszenie przebywającego tam o. Jozafata Dawiskiby OP, który przeczuwając bliską likwidację klasztoru zachęcał do wywiezienia z miasta „książek”. W liście do o. Sapka-Świętochowskiego pisał: „Proszę przysłać albo paki, albo wpaść choćby na dwa dni i wziąć. My mamy mało czasu, by pakowa

²⁷*Catalogus Fratrum et Sororum Provinciae Poloniae Sacri Ordinis Praedicatorum Anno Domini 1946*, Cracoviae 1946, s. 13.

²⁸Korespondencja przechowywana jest w zbiorze: *Sprawy Klasztoru OO. Dominikanów w Raciborzu 1945-1947*, APDom. Kr, rkps Pp94, 1945-1947.

²⁹List Administratora Apostolskiego Śląska Opolskiego ks. Bolesława Kominka do O. Prowincjała Maurycyego Majki, 15.03.1946, [w:]: *Sprawy Klasztoru OO. Dominikanów w Raciborzu 1945-1947*, APDom. Kr, rkps Pp94, 1945-1947, nlb.

³⁰List Administratora Apostolskiego Śląska Opolskiego ks. Bolesława Kominka do O. Prowincjała Maurycyego Majki, 4.04.1946, [w:]: *Sprawy Klasztoru OO. Dominikanów w Raciborzu 1945-1947*, APDom. Kr, rkps Pp94, 1945-1947, nlb.

³¹List o. Mateusza Schuttera do o. Prowincjała Maurycyego Majki, 16.07.1946, [w:]: *Sprawy Klasztoru OO. Dominikanów w Raciborzu 1945-1947*, APDom. Kr, rkps Pp94, 1945-1947, nlb.

³²P. Newerla, *Proboszczowie Parafii Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Raciborzu*, [w:]: *Dzieje parafii Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Raciborzu*, red. G. Wawoczny, Racibórz 2005, s. 312.

³³Prowincjał od 21.12.1946; zob. *Catalogus Conventuum ac Domorum necnon Fratrum et Sororum Provinciae Poloniae s. Hyacinthi Sacri Ordinis Praedicatorum*, Cracoviae 1948, s. 4.

³⁴R. Sapek-Świętochowski OP, *op. cit.*, nlb.

. (...). Niech ojce nie lekceważą sobie takich spraw, jakimi są książki czy biblioteka. Dobrze by było wywieźć książki przed poświęceniem [kościoła], by biskup nie widział jeh na schodach czy kurytarzu. Ojcie bądź zdecydowany w swojej władzy i przyjeźdź po książki, naprawdę [sic!] nie tracić okazji rewindykacji. Krakowa nie będzie się likwidowa

, więc wszystko tego rodzaju do Krakowa.”³⁵ O. Sapek-Świętochowski pojawił się w Raciborzu na krótko przed uroczystością poświęcenia odbudowanego po wojnie kościoła pw. św. Jakuba i jak zanotowano w kronice krakowskiego klasztoru OO. Dominikanów pod datą 26 października 1947 r. „(...) rewindykował stamtąd książki dominikańskie”. Dalej zapisano „Wywieziono (...) 29 paczek książek, które wcielono do Biblioteki krakowskiej.”³⁶ Podobnie czytamy w *Protokole czynności Archiwum Prowincji Polskiej OO. Dominikanów w Krakowie za Prowincjalstwa Przew. O. Dra Bernarda Przybylskiego* „Sprowadzono 29 pak książek z Raciborza (...) Książki wcielono do Biblioteki centralnej.”³⁷ Niestety, nie dysponujemy spisem ksiąg i innych materiałów przewiezionych w tym czasie z Raciborza, co utrudnia pełne odtworzenie tego zasobu. O. Paweł Kielar, który od 1949 r. pełnił funkcję archiwisty, sporządził jednak odręczny katalog wszystkich rękopisów, które po wojnie znalazły się w Krakowie³⁸ Nadając im nowe sygnatury, zaznaczył w nich miejsce pochodzenia ksiąg. Kodeksy wchodzące w skład pierwotnej kolekcji konwentu krakowskiego oznaczono literą K, księgi przetransportowane ze Lwowa literą L, natomiast materiały przewiezione z Raciborza otrzymały sygnaturę R. Oznaczenia te utrzymane zostały także w późniejszym *Katalogu informacyjnym rękopisów średniowiecznych biblioteki OO. Dominikanów w Krakowie*³⁹ i inwentarzu średniowiecznych kodeksów filozoficznych i teologicznych sporządzonym przez Zofię Włodek.⁴⁰ Wśród skatalogowanych ksiąg osiemnaście oznaczono jako kodeksy o proveniencji raciborskiej.⁴¹ Przy niektórych z nich, tak jak w przypadku rękopisu R XV 45, o. Kielar zanotował, że znajdowały się w klasztorze krakowskim już od 1946 r., a więc przypuszczalnie zostały

³⁵List o. Jozafata Dawiskiby do o. Roberta Sapka-Świętochowskiego, 1947, [w:]: *Sprawy Klasztoru OO. Dominikanów w Raciborzu 1945-1947*, APDom. Kr, rkps Pp94, 1945-1947, nlb.

³⁶*Kronika Klasztoru krakowskiego OO. Dominikanów przy kościele św. Trójcy od r. 1926 do 24 IX 1962*, APDom. Kr, rkps 842, b. r., s. 221.

³⁷*Protokół czynności Archiwum Prowincji Polskiej OO. Dominikanów w Krakowie za Prowincjalstwa Przew. O. Dra Bernarda Przybylskiego*, t. I: 1947-19..., APDom. Kr, rkps Pp 54, b. r., nlb.

³⁸P. Kielar OP, *Katalog rękopisów średniowiecznych biblioteki OO. Dominikanów w Krakowie*, APDom. Kr, mps b. sygn., b.r.

³⁹*Katalog informacyjny rękopisów średniowiecznych biblioteki OO. Dominikanów w Krakowie*, APDom. Kr., mps b. sygn., b.r.

⁴⁰Z. Włodek, *Inventaire des manuscrits médiévaux latins, philosophiques et theologiques de la Bibliotheque des Pères Dominicaines de Cracovie*, „Mediaevalia Philosophica Polonorum”, 1970: XIV, s. 155-188.

⁴¹W zbiorach archiwum znajduje się także jedna księga o niepotwierdzonej proveniencji. W literaturze naukowej niesłusznie funkcjonuje ona jako mszał z kościoła pw. Wniebowzięcia Panny Marii w Raciborzu (*Missale Wratislaviense*, APDom. Kr, rkps XV 40). Literę R wskazującą na Racibórz w sygnaturze rękopisu dodano wtórnice w latach 70-tych. Zob. B. Miodońska, *Missale Wratislaviense*, APDom. Kr, sygn 88L (d. sygn. R-XV-40), [w:]: *Malarstwo gotyckie w Polsce*, vol. 2: *Katalog zabytków*, red. A. S. Labuda, K. Secomska [et al.], Warszawa 2004, s. 393.

wywiezione z Raciborza jeszcze przed akcją „rewindykacji” przeprowadzoną przez o. Świętochowskiego. O tym transporcie nic jednak nie wiemy. Obecnie w archiwum OO. Dominikanów, poza omawianym *Mszałem*, przechowywane są następujące rękopisy pochodzące z biblioteki kościoła pw. Wniebowzięcia Panny Marii w Raciborzu:

1. *Breviarium Wratislaviense*, APDom. Kr, rkps R XV 1 (od 1946 r. w klasztorze OO. Dominikanów w Krakowie).
2. *Breviarium* (fragment), APDom. Kr, rkps R XV 3 (od 1947 r. w klasztorze OO. Dominikanów w Krakowie).
3. Zbiór traktatów (*Contra hereticos, Contra Jacobellitas, De imaginibus sanctorum* etc.), APDom. Kr, rkps R XV 14.
4. Hymny i pieśni na święta i świętych,⁴² APDom. Kr, rkps R XV 18 (od 1947 r. w klasztorze OO. Dominikanów w Krakowie).
5. *Psalterium*, APDom. Kr, rkps R XV 20 (od 1947 w klasztorze OO. Dominikanów w Krakowie).
6. *Opus psalterii. Expositio litteralis, moralis et mystica*, APDom. Kr, rkps R XV 25 (od 1947 r. w klasztorze OO. Dominikanów w Krakowie).
7. *Hystoria scholastica*, APDom. Kr, rkps R XV 30 (od 1947 r. w klasztorze OO. Dominikanów w Krakowie).
8. *Sermones de tempore*, APDom. Kr, rkps R XV 32 (od 1946 r. w klasztorze OO. Dominikanów w Krakowie).
9. Zbiór traktatów teologicznych i kazań, APDom. Kr, rkps R XV 33.
10. *Liber historialis Dominicae passionis*, APDom. Kr, rkps R XV 34 (od 1946 r. w klasztorze OO. Dominikanów w Krakowie).
11. *Legendae sanctorum per anni circulum, qui liber alio vocabulo dicitur Passionale sanctorum*, APDom. Kr, rkps R XV 35 (od 1946 r. w klasztorze OO. Dominikanów w Krakowie).
12. *Sermones de tempore*, APDom. Kr, rkps R XV 36 (od 1946 r. w klasztorze OO. Dominikanów w Krakowie).
13. *Liber Bibliae Veteris et Novi Testamenti*, APDom. Kr, rkps R XV 37 (od 1946 r. w klasztorze OO. Dominikanów w Krakowie).
14. *Breviarium Wratislaviense*, APDom. Kr, rkps R XV 41 (od 1946 r. w klasztorze OO. Dominikanów w Krakowie).

⁴²Tytuł za *Katalogiem rękopisów średniowiecznych Archiwum OO. Dominikanów w Krakowie*, APDom. Kr, mps b. sygn., b.r., s. 8.

15. *Breviarium Wratislaviense (capitulare et collectarius)*, APDom. Kr, rkps R XV 42 (od 1946 r. w klasztorze OO. Dominikanów w Krakowie).
16. *Breviarium (Psalterium cum hymnis)*, APDom. Kr, rkps R XV 43 (od 1946 r. w klasztorze OO. Dominikanów w Krakowie).
17. *Breviarium (Psalterium cum hymnis)*, APDom. Kr, rkps R XV 44 (od 1946 r. w klasztorze OO. Dominikanów w Krakowie).

Zakończenie

Identyfikacja powyższych ksiąg z rękopisami figurującymi w wykazie strat raciborskiej świątyni wobec braku wystarczającej ilości danych jest jednak niemożliwa. W rejestrze poza przedwojennymi sygnaturami zaginionych woluminów nie podano bowiem żadnych bliższych informacji na temat kodeksów. Tym cenniejsze jest dziś dzieło Ernsta Klossa. Dzięki opublikowanym przez tego badacza notom katalogowym trzech ksiąg przechowywanych przed wojną w dawnym skarbcu kolegiaty raciborskiej udało się odnaleźć dwie z nich – *Graduał* i *Mszał*. Otwarta pozostaje kwestia opisanego przez Ernsta Klossa *Psalterza* (nr 560). Mógł on wraz z innymi „raciborskimi” rękopisami zostać przetransportowany do krakowskiego klasztoru. Szczęśliwy przykład rękopisu *Missale Wratislaviense* R XV 45 przez blisko siedemdziesiąt lat niesłusznie uważanego za zaginiony pokazuje, że wiele jeszcze pozostało do zrobienia w kwestii inwentaryzacji i opracowania polskich zbiorów rękopisów iluminowanych. Omawiany *Mszał*, podobnie jak inne księgi wywiezione z Raciborza przez o. Świętochowskiego w latach 1946-1947, od tego czasu znajdują się nieprzerwanie w Archiwum OO. Dominikanów przy kościele św. Trójcy w Krakowie. Większość z nich jest niepublikowana i czeka na opracowanie.⁴³ Identyfikacja rękopisu R X 45 powinna być również impulsem prowadzącym do dalszych, szczegółowych badań – rozwinięcia wymagają z pewnością jedynie zasygnalizowane przez niemieckiego badacza kwestie ikonografii oraz genezy stylu miniatur kodeksu.

Lost (?) - Found. *Missale Wratislaviense*, APDom. Kr, Ms. R XV 45 and Racibórz manuscripts in the Archive of Polish Province of Dominican Order in Cracow

⁴³Wyjątkami są *Breviarium Wratislaviense*, rkps R XV 41 oraz *Sermones de tempore*, rkps R XV 32. Zob. B. Miodońska, *Breviarium Wratislaviense*, APDom. Kr, sygn. 91L (d. sygn. R-XV-41), [w:] *Malarstwo gotyckie w Polsce*, vol. 2: *Katalog zabytków*, red. A. S. Labuda, K. Secomska [et al.], Warszawa 2004, s. 393-394 oraz R. Laskowski, J. Reczek, *Głosy polskie rękopisu Sermones de tempore et de sanctis nr XV 32 biblioteki OO. Dominikanów w Krakowie z drugiej połowy XV wieku*, Wrocław 1968.

Ernst Kloss in his study *Die des Schlesische Buchmalerei des Mittelalters* (1942), published three manuscripts stored in the library of parish church in Racibórz: post-Dominican *Gradual* dated ca. 1500 (ms. E 3), the two-volumed *Psalter* (No. 560) dated ca. 1400, and a *Missal* (ms. No. 540, the 2nd half of the 15th century). Researcher mentioned only three, most valuable, in his opinion illuminated manuscripts. We know, however, that before the World War II, collection of the parish library was much richer. In 1945 church was largely destroyed. Works of art kept in the temple were burned in a fire or dispersed. Manuscripts described by Kloss were considered missing. Two cards from the *Gradual* were put up for sale at London *Sotheby's* in 2004. History of *Psalter* and *Missal* was unknown for nearly 70 years. Today, we can certainly assume that *Missal* described by Kloss is now held in the collection of the Archive of Polish Province of Dominican Order in Cracow. Detailed comparison of the manuscript R XV 45 with the book published by Kloss shows that it corresponds with *Missale* No. 540 in terms of provenance, size and iconographic programme. Artistic issues briefly presented by Kloss also seem to match. Book has been transported to Cracow by Dominicans who were responsible for the Racibórz parish church shortly after war. Robert Sapek-Świętochowski OP from Cracow' convent visited Racibórz before 26 October 1946 to "revindicate Dominican books" and transport them to "the central library" which has been created in Cracow at the same time.

Artykuł Justyny Kuska ukazał się drukiem w publikacji pokonferencyjnej "Dziedzictwo utracone-dziedzictwo odzyskane" wydanej przez Uniwersytet Warszawski (październik 2014). Justyna Kuska jest historykiem sztuki; doktorantką w Instytucie Sztuki Polskiej Akademii Nauk, stypendystką Fundacji Lanckorońskich z Brzezia (2013). Jest pracownikiem Pracowni Inwentaryzacji Zabytków przy Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie i Muzeum Sztuki Współczesnej w Krakowie.

Spis ilustracji

1. *Graduał raciborski* (fot. Muzeum w Raciborzu).
2. *Missale Wratislaviense*, APDom. Kr, rkps R XV 45, k. 1r – *A(d te levavi)*: papież Grzegorz I (fot. APDom. Kr).
3. *Missale Wratislaviense*, APDom. Kr, rkps R XV 45, k. 15r – *P(uer)*: *Maria adorująca Dzieciątka* (fot. APDom. Kr).
4. *Missale Wratislaviense*, APDom. Kr, rkps R XV 45, k. 93r – *D(omine)*: *Wjazd do Jerozolimy* (fot. APDom. Kr).

5. *Missale Wratislaviense*, APDom. Kr, rkps R XV 45, k. 126v – *R(esurrexi)*: Chrystus Zmartwychwstały (fot. APDom. Kr).
6. *Missale Wratislaviense*, APDom. Kr, rkps R XV 45, k. 147r – *V(iri)*: Wniebowstąpienie (fot. APDom. Kr).
7. *Missale Wratislaviense*, APDom. Kr, rkps R XV 45, k. 154r – *S(piritus)*: Zesłanie Ducha Świętego (fot. APDom. Kr).
8. *Missale Wratislaviense*, APDom. Kr, rkps R XV 45, k. 171r – *T(e igitur)*: Chrystus Bolesny w sarkofagu (fot. APDom. Kr).
9. *Missale Wratislaviense*, APDom. Kr, rkps R XV 45, k. 181r – *B(enedicta)*: Tron Łaski (fot. APDom. Kr).
10. *Missale Wratislaviense*, APDom. Kr, rkps R XV 45, k. 224v – *T(erribilis)*: budynek kościoła (fot. APDom. Kr).
11. Biblia Konrada von Vechta (fot. Museum Plantin-Moretus, Antwerpia).
12. Księga Głubczycka Jana z Żytawy (fot. Archiwum Państwowe w Opolu).

Bibliografia

Archiwalia

List Administratora Apostolskiego Śląska Opolskiego ks. Bolesława Kominka do O. Prowincjała Maurycyego Majki, 07.12.1945, [w:]: *Sprawy Klasztoru OO. Dominikanów w Raciborzu 1945-1947*, APDom. Kr, rkps Pp94, 1945-1947, nlb.

List Administratora Apostolskiego Śląska Opolskiego ks. Bolesława Kominka do O. Prowincjała Maurycyego Majki, 15.03.1946, [w:]: *Sprawy Klasztoru OO. Dominikanów w Raciborzu 1945-1947*, APDom. Kr, rkps Pp94, 1945-1947, nlb.

List Administratora Apostolskiego Śląska Opolskiego ks. Bolesława Kominka do O. Prowincjała Maurycyego Majki, 4.04.1946, [w:]: *Sprawy Klasztoru OO. Dominikanów w Raciborzu 1945-1947*, APDom. Kr, rkps Pp94, 1945-1947, nlb.

List o. Jozafata Dawiskiby do o. Roberta Sapka-Świętochowskiego, 1947, [w:]: *Sprawy Klasztoru OO. Dominikanów w Raciborzu 1945-1947*, APDom. Kr, rkps Pp94, 1945-1947, nlb.

List o. Mateusza Schuttera do o. Prowincjała Maurycyego Majki, 30.11.1945, [w:]: *Sprawy Klasztoru OO. Dominikanów w Raciborzu 1945-1947*, APDom. Kr, rkps Pp94, 1945-1947, nlb.

List o. Mateusza Schuttera do o. Prowincjała Maurycego Majki, 01.12.1945, [w:]: *Sprawy Klasztoru OO. Dominikanów w Raciborzu 1945-1947*, APDom. Kr, rkps Pp94, 1945-1947, nlb.

List o. Mateusza Schuttera do o. Prowincjała Maurycego Majki, 16.07.1946, [w:]: *Sprawy Klasztoru OO. Dominikanów w Raciborzu 1945-1947*, APDom. Kr, rkps Pp94, 1945-1947, nlb.

List o. Mateusza Schuttera do o. Prowincjała Maurycego Majki, 04.02.1947, [w:]: *Sprawy Klasztoru OO. Dominikanów w Raciborzu 1945-1947*, APDom. Kr, rkps Pp94, 1945-1947, nlb.

Katalog informacyjny rękopisów średniowiecznych biblioteki OO. Dominikanów w Krakowie, APDom. Kr., mps b. sygn., b.r.

Katalog rękopisów średniowiecznych biblioteki OO. Dominikanów w Krakowie, APDom. Kr., mps b. sygn., b.r.

P. Kielar OP, *Katalog rękopisów średniowiecznych biblioteki OO. Dominikanów w Krakowie*, APDom. Kr., rkps b. sygn., b.r.

Kronika Klasztoru krakowskiego OO. Dominikanów przy kościele św. Trójcy od r. 1926 do 24 IX 1962, APDom. Kr, rkps 842, b.r.

Protokół czynności Archiwum Prowincji Polskiej OO. Dominikanów w Krakowie za Prowincjalstwa Przew. O. Dra Bernarda Przybylskiego, t. I: 1947-19..., APDom. Kr, rkps Pp 54, b.r.

R. Sapek-Świętochowski OP, *Rys historyczny Archiwum OO. Dominikanów w Krakowie*, [w:]: *Protokół czynności Archiwum Prowincji Polskiej OO. Dominikanów w Krakowie za Prowincjalstwa Przew. O. Dra Bernarda Przybylskiego, t. I: 1947-19...*, APDom. Kr, rkps Pp 54, nlb.

Sprawy Klasztoru OO. Dominikanów w Raciborzu 1945-1947, APDom. Kr, rkps Pp94, 1945-1947.

Wykaz ksiąg brakujących w Archiwum Kościoła NMP w Raciborzu, Archiwum Parafii Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Raciborzu, mps b. sygn., b.r.

Literatura:

Architektura gotycka w Polsce, red. T. Mroczko, M. Arsyński, vol. 1-4, Warszawa 1995 (Dzieje Sztuki Polskiej, t. 2, cz. 1).

Catalogus Fratrum et Sororum Provinciae Poloniae Sacri Ordinis Praedicatorum Anno Domini 1946, Cracoviae 1946.

Catalogus Conventum ac Domorum necnon Fratrum et Sororum Provinciae Poloniae s. Hyacinthi Sacri Ordinis Praedicatorum, Cracoviae 1948.

Dzieje parafii Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Raciborzu, red. G. Wawoczny, Racibórz 2005.

J. Gromadzki, *Malarstwo miniaturowe na Śląsku w okresie 1380-1550*, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej”, 2000-2001: L-LI, s. 43-68.

J. Gromadzki, *Johannes de Zittavia*, [w:]: *Śląsk perła w koronie czeskiej: trzy okresy świetności w relacjach artystycznych Śląska i Czech*, red. A. Niedzielenko, V. Vlnas, Praha-Legnica 2006, s. 490.

J. Harper, *Formy i układ liturgii zachodniej od X do XV wieku*, Kraków 2002.

Karel IV. Císař z Boží milosti. Kultura a umění za vlády Lucemburků 1310-1437, ed. J. Fajt, Praha 2006.

A. Karłowska-Kamzowa, *Gotyckie rękopisy iluminowane na Śląsku (do 1450)*, [w:]: *Średniowieczna kultura na Śląsku. Zbiór materiałów sesji naukowej Towarzystw Miłośników Ziemi Brzeskiej i Instytutu Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego. Brzeg 18-19. X. 1974*, red. R. Heck, Wrocław 1977, s. 101-121.

Katalog zabytków sztuki w Polsce, t. IV: *Miasto Kraków*, cz. III: *Kościół i klasztor Śródmieścia*, 2. [vol. 1-3], Warszawa 1978.

Katalog zabytków sztuki w Polsce, t. VII: *Województwo opolskie*, z. 13: *Powiat raciborski*, Warszawa 1967.

E. Kloss, *Die Schlesische Buchmalerei des Mittelalters*, Berlin 1942 (Denkmäler Deutscher Kunst).

E. Kuntze, *Zwrot polskich zbiorów bibliotecznych z Rosji*, Kraków 1937.

M. Kutzner, *Racibórz*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1965.

R. Laskowski, J. Reczek, *Glosy polskie rękopisu Sermones de tempore et de sanctis nr XV 32 biblioteki OO. Dominikanów w Krakowie z drugiej połowy XV wieku*, Wrocław 1968.

B. Miodońska, *Małopolskie malarstwo książkowe 1320-1540*, Warszawa 1993.

B. Miodońska, *Breviarium Wratislaviense, APDom. Kr, sygn. 91L (d. sygn. R-XV-41)*, [w:]: *Malarstwo gotyckie w Polsce*, vol. 2: *Katalog zabytków*, red. A. S. Labuda, K. Secomska [et al.], Warszawa 2004, s. 393-394.

B. Miodońska, *Missale Wratislaviense, APDom. Kr, sygn 88L (d. sygn. R-XV-40)*, [w:]: *Malarstwo gotyckie w Polsce*, vol. 2: *Katalog zabytków*, red. A. S. Labuda, K. Secomska [et al.], Warszawa 2004, s. 393.

B. Miodońska, *Śląskie malarstwo książkowe*, [w:]: *Malarstwo gotyckie w Polsce*, vol. 1: *Synteza*, red. A. S. Labuda, K. Secomska, Warszawa 2004, s. 377-412.

P. Newerla, *Proboszczowie Parafii Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Raciborzu*, [w:]: *Dzieje parafii Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Raciborzu*, red. G. Wawoczny, Racibórz 2005, s. 307-314.

P. Newerla, G. Wawoczny, *Historia kościoła i parafii Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny do 1945 r.*, [w:]: *Dzieje parafii Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Raciborzu*, red. G. Wawoczny, Racibórz 2005, s. 17-87.

P. Pałys, *Kłodzko, Racibórz i Głubczyce w stosunkach polsko-czechosłowackich w latach 1945-1947*, Opole 1997.

P. Pałys, *Czechosłowackie roszczenia graniczne wobec Polski 1945-1974: Racibórz, Głubczyce, Kłodzko*, Opole 2007.

S. Sawicka, *Straty wojenne zbiorów polskich w dziedzinie rękopisów iluminowanych*, Ministerstwo Kultury i Sztuki, Prace i Materiały Biura Rewindykacji i Odszkodowań nr 10, Warszawa 1952.

S. Stulin, A. Włodarek, *Kościół par. p.w. Panny Marii (Obecnie p.w. Wniebowzięcia Panny Marii)*, [w:]: *Architektura gotycka w Polsce*, red. T. Mroczko, M. Arszczyński, vol. 2: *Katalog zabytków*, red. A. Włodarek, Warszawa 1995, s. 197

Śląsk perła w koronie czeskiej: trzy okresy świetności w relacjach artystycznych Śląska i Czech, red. A. Niedzielenko, V. Vlnas, Praha-Legnica 2006.

D. Tabor, *Malarstwo książkowe na Śląsku w XIV wieku*, Kraków 2008.

G. Wawoczny, *Sensacja w Londynie, czyli graduał z Raciborza*, „Ziemia Raciborska”, 2004: 7, s. 10-11.

G. Wawoczny, *Sensacyjne odkrycie*, „Nowiny Raciborskie”, 2004: 48, s. 1-2.

G. Wawoczny, *Dominikanie raciborscy*, [w:]: *Dzieje parafii Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Raciborzu*, red. *Idem*, Racibórz 2005, s. 226-233.

G. Wawoczny, *Graduał wrócił*, „Nowiny Raciborskie”, 2005: 25, s. 1-2.

G. Wawoczny, *Skarby kościoła farnego*, [w:]: *Dzieje parafii Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Raciborzu*, red. *Idem*, Racibórz 2005, s. 266-281.

Z. Włodek, *Inventaire des manuscrits médiévaux latins, philosophiques et theologiques de la Bibliotheque des Pères Dominicaines de Cracovie*, „Mediaevalia Philosophica Polonorum”, 1970: XIV, s. 155-187.

A. Ziomecka, *Rzeźba i malarstwo*, [w:]: *Sztuka Wrocławia*, red. T. Bromowski, M. Zlat, Wrocław-Warszawa-Kraków 1967, s. 107-173.

K. Zawadzka, *Ze źródeł i stanu badań dotyczących dawnych klasztornych bibliotek dominikanów w Polskich Prowincjach*, „*Nasza Przeszłość*”, 1973: 39, s. 213-228.